

КОНЦЕПТ «ПРОСТА МОВА» В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Ольга Яцишина,
кандидат педагогічних наук,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
E-mail: o.yazchyshyna@tnpu.edu.ua

У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти особливої актуальності набуває питання доступності освітнього контенту для всіх учасників освітнього процесу, зокрема для осіб з порушеннями інтелектуального розвитку, мовленнєвими труднощами чи когнітивними особливостями. Одним із важливих інструментів забезпечення такої доступності є використання простої мови, або зрозумілої мови (англ. *plain language*). Концепт «проста мова» передбачає адаптацію мовлення та письмового тексту з урахуванням мовленнєвих, когнітивних і культурних потреб адресатів, сприяючи формуванню інклюзивного освітнього середовища.

Однією з перепон інтеграції особистості в соціальні процеси, яка лежить в основі інклюзивного середовища, стає інформаційна ексклюзія, що проявляється як обмежений доступ до здобуття знань, умінь і навичок у різних соціальних контекстах, труднощі з їх практичним застосуванням, а також неясність або подвійне трактування юридичних і правових норм [1, с. 62]. Проста мова в цій ситуації стає засобом, що уможливорює донесення інформації у якнайефективніший спосіб до широких верств населення, зокрема й до осіб з особливими освітніми потребами.

Нині термін «проста мова» досі є нешироковживаним в Україні, проте в деяких країнах світу, як-от в США чи Новій Зеландії вживання простої мови закріплене на законодавчому рівні. До прикладу, ще у 2010 р. в США було прийнято Закон про просту мову (Plain Language Act), що на державному рівні вимагає, щоб комунікація була зрозумілою для громадськості. В Україні наразі не прийнято закону про вживання простої

мови, але у 2023 р. Урядом було схвалено рекомендації щодо викладення інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття. В цих рекомендаціях подано чіткі вказівки щодо того, як саме повинен бути оформлений текст з погляду лінгвістики, а також яких технічних норм має бути дотримано, щоб інформація була донесена до читача максимально стисло і зрозуміло. Важливо, що в Рекомендаціях зазначено їх спрямованість на реалізацію положень Конвенції про права осіб з інвалідністю, а також враховано необхідність викладення інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття особами з інвалідністю та особами з порушенням інтелектуального розвитку [2].

Тлумачний словник визначає просту мову як зрозумілу і легку для розуміння, позбавлену неоднозначності чи необґрунтовано складних слів [5]. Проста мова робить інформацію, викладену у повідомленні, легшою для прочитання і розуміння, тобто доступною. Людина, яка читає текст, не повинна здійснювати додаткові дії (перечитувати ще раз, шукати значення незрозумілих слів чи термінів), щоб зрозуміти значення тексту. В різноманітних посібниках з простої мови [4; 3] пропонуються конкретні кроки, як спростити мову повідомлення. Зокрема рекомендується:

- дотримуватися ключового повідомлення по всьому тексту, уникаючи несуттєвих смислових відступів;
- використовувати короткі слова і короткі речення;
- організовувати текст за допомогою параграфів;
- уникати жаргону і професіоналізмів (термінів, зрозумілих вузькому колу фахівців);
- дотримуватися інтервалів між рядками, параграфами, використовувати марковані списки тощо.

Використання простої мови необхідне для багатьох людей з інвалідністю, людей з низьким рівнем грамотності з будь-якої причини та всіх учасників освітнього процесу. Проста мова може допомогти подолати

прогалини в розумінні та сприйнятті тем, що висвітлюються в текстовому повідомленні [4, с. 6].

Водночас використання простої мови не варто примітивізувати, оскільки її мета полягає не у спрощенні змісту, а у забезпеченні чіткості, доступності й однозначності сприйняття інформації для всіх категорій користувачів, зокрема осіб з когнітивними порушеннями або низьким рівнем мовної компетентності. Дослідники [1] справедливо зауважують, що застосування та інтеграція простої мови потребують не лише лінгвістичного чи мовленнєвого підґрунтя, а й урахування технічних, освітніх та правових аспектів. Ефективна реалізація цього підходу вимагає відповідної інфраструктури, а саме: наявності спеціалізованих програмних інструментів, інтерфейсів, ресурсів для перекладу складних текстів у зрозумілу форму, а також алгоритмів, які дозволяють формувати доступні для широкого загалу повідомлення. В освітній площині особливої уваги набуває підготовка фахівців, здатних створювати тексти, написані простою мовою. Володіння лінгвістичними та комунікативними компетентностями є ключовим для забезпечення зрозумілості та доступності інформації. Водночас у випадку з професійними чи вузькоспеціалізованими текстами, зокрема юридичними, важливо зберігати точність формулювань, щоб уникнути неправильного тлумачення. Тому необхідно чітко розмежовувати сфери, де доцільно використовувати просту мову, та ті, де її надмірне спрощення може зашкодити змістовій точності [1, с. 63].

Використання простої мови є ключовим чинником формування інклюзивного освітнього середовища. Аналіз Закону про просту мову США та українських Рекомендацій щодо викладення інформації суб'єктами владних повноважень підтверджує важливість державної підтримки в забезпеченні доступності комунікації для осіб з інвалідністю. Впровадження принципів простої мови в освіті сприяє не лише кращому розумінню навчального матеріалу, а й розширенню участі всіх здобувачів

освіти у суспільному житті. Формування відповідної мовної культури серед освітян і державних службовців є важливим кроком до реалізації прав людини на доступ до інформації та якісної освіти.

Список використаних джерел:

1. Гірняк А.Н., Біскуп В.С. «Проста мова» як соціально-психологічний ресурс інклюзії. *Габітус*. 2023. Вип. 52. С. 61–65.
2. Розпорядження КМУ № 1046-р «Про схвалення рекомендацій щодо викладення інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття» від 17 листопада 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-rekomendatsii-shchodo-vykladennia-informatsii-subiektamy-vladnykh-povnovazhen-s1046-171123>
3. How to write clearly: European Commission Guide. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bb87884e-4cb6-4985-b796-70784ee181ce/language-en>
4. Plain language best practices: Communication Best Practices to Benefit All Learners. URL: <https://www.ohsu.edu/sites/default/files/2023-05/Plain%20Language%20Best%20Practices%20-%20Communication%20Best%20Practices%20to%20Benefit%20All%20Learners.pdf>
5. Plain language: Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/plain-language>